

Особливості професійно-педагогічної мотивації майбутнього спортивного педагога

Львівський державний університет фізичної культури (м. Львів)

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема професійно-педагогічної мотивації актуальна, оскільки її практичне вирішення являє собою одну з перспективних ліній розвитку професіонала та, як показує теорія й практика вищої школи, цьому напряду приділяється у ВНЗ фізкультурного профілю ще досить мало уваги. На наш погляд, саме дослідження мотивації спортивного педагога дасть йому змогу виділити сенс своєї професійної діяльності, актуальні проблеми цієї діяльності, усвідомити необхідність її зміни. Окрім цього, нова парадигма освіти приводить нас до іншого бачення позиції педагога-вихователя як джерела цільових, змістовних і процесуальних характеристик навчання. Тому завдання вузівської системи фізкультурної освіти ми бачимо в організації таких умов, які б стимулювали мотивацію професійної діяльності майбутнього спеціаліста в галузі фізичного виховання й спорту та включали в себе конкретні педагогічні взаємодії, насамперед дидактичного плану з акцентом на контекстний підхід. Реалізація цього підходу полягає в інтеграції педагогічної й спортивної складової частини змісту підготовки та обумовлює, з нашої точки зору, ефективне формування мотивації в студентів до оволодіння професією. Водночас формування й вивчення професійно-педагогічної мотивації в студентів фізкультурних ВНЗ у зв'язку з її суттєвими особливостями – це дві сторони одного і того ж процесу, який досі залишається недостатньо вивченим, що, зі свого боку, визначає проблему нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї проблеми. У психолого-педагогічній літературі стосовно мотивації студентів розділяють поняття “навчальна мотивація” та “професійна мотивація”. З одного боку, мотивація навчальної діяльності не може прирівнюватися до шкільної навчальної мотивації, тому що в ній уже закладено професійну спрямованість. З іншого боку, професійна мотивація студентів ще не відповідає повною мірою професійній мотивації фахівців, залучених у практичну діяльність.

Існує три точки зору щодо ефективності професійної підготовки у ВНЗ :

- 1) домінування професійних мотивів, які є зовнішніми щодо навчального процесу, призводить до зниження результатів в пізнавальній діяльності;
- 2) професійні мотиви порівняно з пізнавальними, інтенсивніше впливають на ефективність навчальної діяльності студентів, тому бажано, щоби професійні були провідними в ієрархії мотивів студентів;
- 3) пізнавальні та професійні мотиви тісно пов'язані між собою й підвищують продуктивність навчального процесу [4].

О. Л. Афанасенкова, вивчаючи зміни мотивації студентів у процесі навчання у ФНЗ [1], зробила висновок, що мотиваційна готовність студентів є умовою успішності професійної діяльності, а різниця в мотивах студентів визначається низкою чинників, серед яких, насамперед, автор виділяє напрям професійної підготовки студентів ВНЗ, провідну стратегію поведінки в навчально-професійній діяльності, домінуючу внутрішню або зовнішню мотивацію.

У дослідженні С. І. Кучмієвої [5] показано, що позитивно на процес професійної підготовки впливають мотиви, які ґрунтуються на інтересі до професії, мотиви розвитку особистості та пізнавальні мотиви; негативно впливають про соціальні й інфантильні мотиви. Потрібно зазначити, що групи матеріальних і соціальних мотивів носять як позитивний, так і негативний характер, а недостатній рівень професійної підготовки випускників ВНЗ багато в чому детермінований відносно невисоким рівнем професійної мотивації студентів [3].

На сьогодні існує значна кількість емпіричних даних щодо динаміки професійної, пізнавальної мотивації, які відображають зміну провідних мотивів на різних етапах навчання у ВНЗ. Водночас Н. Ц. Бадмаєва [2] встановила, що суттєві відмінності в мотивації професійної діяльності залежать від обраного фаху. Виявлені нами численні дані щодо професійної мотивації є вкрай різноманітними, а наведені емпіричні дані не розкривають аспектів професійної мотивації студентів ВНЗ фізкультурно-спортивного профілю.

Завдання дослідження – з'ясувати актуальний стан професійно-педагогічної мотивації та її особливостей у майбутніх спортивних педагогів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Для досягнення мети роботи використано комплекс методів педагогічного дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури; діагностичні методи: анкетування; математична обробка результатів (процентне співвідношення середнє арифметичне значення).

Лонгітюдне дослідження проводили протягом 2006–2011 рр. на базі Львівського державного університету фізичної культури. В експерименті брали участь студенти I і IV курсів факультетів “Фізичного виховання”, “Спорту” і “Здоров'я людини”. Усього – 232 особи: I курс – 134; IV курс – 98 осіб.

Вибір курсів, на яких вивчали професійну мотивацію обумовлений тим, що на I курсі важливим є вивчення мотивів вступу у вищий навчальний заклад і пріоритету педагогічної професії, а на IV курсі в студента відбувається переосмислення себе як суб'єкта професійної діяльності, у зв'язку з чим знову загострюються проблеми формування професійної мотивації. Окрім цього, для студентів (бакалаврів) IV курс є випускним, на якому завершуються всі види практик та закінчується вивчення блоку психолого-педагогічних дисциплін, що само по собі впливає на зміну уявлень про майбутню професію. Період, протягом якого проводилося дослідження, дав змогу простежити динаміку змін професійної мотивації в студентів із I по IV курс.

Рівень сформованості ціннісного ставлення до педагогічної діяльності визначався за допомогою анкетування: респондентам було запропоновано відповісти на питання “Навіщо Ви вчитеся у ВНЗ?”. Результати опитування представлено в табл. 1.

Бажання отримати вищу освіту обрала найбільша кількість студентів-першокурсників – 25,37 %. Цей мотив займає перше рангове місце. Приблизно чверті опитаних (21,64 %) подобається професія. Бути хорошим спеціалістом хочуть 15,67 % першокурсників; культурною, освіченою людиною – 13,45 %; подобається робота з людьми 10,45 % студентів. Шосте рангове місце займають сімейні традиції (5,97 %). Державний університет приваблює 3,73 % студентів, що відповідає сьомому ранговому місцю.

Таблиця 1

Динаміка суджень студентів про мотиви вибору професійної діяльності (n = 232)

№ з/п	Мотиви	I курс (n=134)			IV курс (n=98)		
		кількість студентів	процент від загальної кількості студентів	ранг	кількість студентів	процент від загальної кількості студентів	ранг
1	Отримати вищу освіту	34	25,37	1	24	24,48	2
2	Подобається професія	29	21,64	2	12	12,24	4
3	Бажання бути хорошим спеціалістом	21	15,67	3	30	30,61	1
4	Бути культурною, освіченою людиною.	18	13,43	4	13	13,26	3
5	Приваблює робота з людьми	14	10,45	5	9	9,18	5
6	Сімейні традиції	8	5,97	6	4	4,08	7
7	Державний ВНЗ	5	3,73	7	2	2,04	8
8	Інші пріоритети	5	3,73	7	6	6,12	6

Із I по IV курс мотиви суттєво не змінилися, хоча збільшили рейтинг і бажання стати хорошим спеціалістом (із 3 місця на 1 місце) та бути культурною, освіченою людиною (було 4 місце, стало 3 місце). Став нижчим у випускників статус мотиву “подобається обрана професія” – відповідно із другого на четверте місце.

Той факт, що значимість професії педагога усвідомлюється відносно невеликою кількістю респондентів, є показовим. Він відображає ситуацію в нашому суспільстві. При цьому низький рівень

оцінки педагогічної діяльності в сучасній фізкультурній освіті, якщо непрямо, то опосередковано пов'язаний із низьким статусом професії спортивного педагога.

Далі, у руслі нашого задуму, визначали показники професійної спрямованості в майбутніх спортивних педагогів (рис. 1).

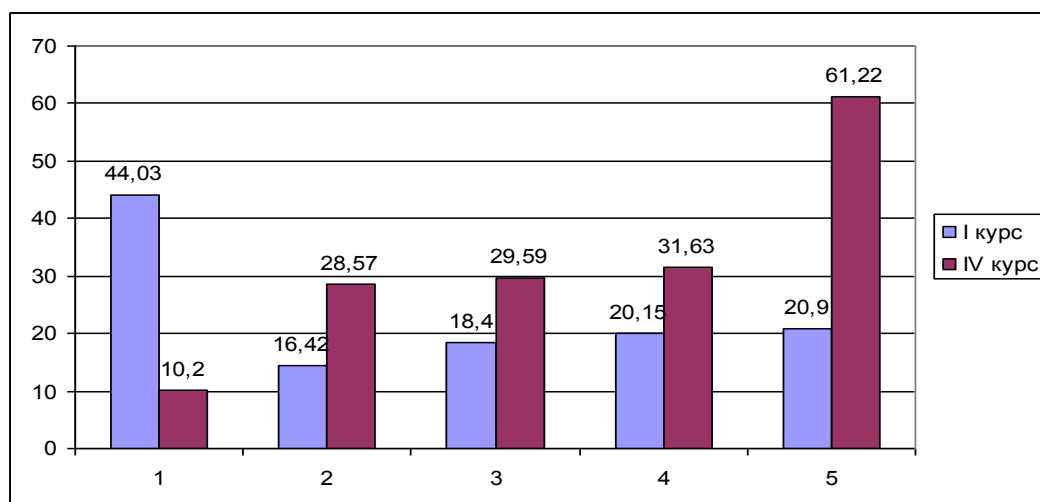

Рис. 1. Динаміка змін показників професійної спрямованості в студентів I і IV курсів ЛДУФК (у процентах)

Примітка: 1) ставлення до навчання та напрямку підготовки; 2) інтерес до інших галузей; 3) інтерес до педагогічної діяльності; 4) відсутність стійкого інтересу до професії; 5) ступінь обізнаності про професію спортивного педагога.

Отримані результати свідчать про те, що в середньому 44 % першокурсників проявляють стійкий інтерес до напрямку підготовки. При цьому найвищий відсоток за цим показником виявлено на факультеті “Здоров’я людини” (48,38 %). Цей факт ми пояснюємо тим, що сюди вступає значна частина абітурієнтів після закінчення медичних училищ із дещо сформованим професійним ставленням до спеціальності. Водночас, на IV курсі нами встановлено зниження інтересу до навчання з 44 % до 10 %. Це можна пояснити тим, що ідеальні уявлення першого курсу про професію були співвіднесені випускниками з реальним становищем та статусом спортивного педагога в суспільстві. Лише 19 % на I курсі та 29 % на IV курсі студентів проявляють інтерес до педагогічної діяльності. Не може не турбувати той факт, що до IV курсу збільшилася кількість студентів, які проявляють інтерес до інших галузей знань. У третини четвертокурсників відсутній стійкий інтерес до професії, хоча ступінь обізнаності про професію до IV курсу зріс з 20 % до 61 %.

Висновки. Проведена діагностика мотивів вибору професійної діяльності майбутнього фахівця в галузі фізичного виховання, спорту та здоров’я людини показала, що провідним мотивом вступу в профільний ВНЗ є мотив отримання диплома про вищу освіту та інтерес до певної науки, а не схильність до педагогічної діяльності. При цьому ранг мотивів із I по IV курс суттєво не змінюється.

Моніторинг професійної спрямованості студентів із I по IV курс дає можливість стверджувати, що важливим чинником в оволодінні фахом є ступінь обізнаності про професію спортивного педагога. Водночас дослідженням встановлено доволі високий відсоток студентів, у яких відсутній стійкий інтерес до професії й значне зниження до IV курсу відсотка тих, хто проявляє інтерес до напрямку підготовки.

Отримані результати підводять до думки, що без спеціальної професійної спрямованості навчального процесу з урахуванням динаміки змін показників професійно-педагогічної мотивації неможливе формування її високого рівня в майбутнього спеціаліста фізкультурної галузі.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження в цьому напрямку полягатимуть у вивченні структури професійно-педагогічної мотивації та розробці дидактичного супроводу процесу її формування у майбутніх спортивних педагогів з акцентом на контекстний підхід за вектором “викладач-студент”.

1. Афанасенкова Е. Л. Мотивы обучения и их изменение в процессе обучения студентов вуза : автореф. дис... канд. психол. наук / Е. Л. Афанасенкова. – М., 2005. – 23 с.
2. Бадмаева Н. Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей / Бадмаева Н. Ц. – Улан-Удэ : ВСГТУ, 2004. – 280 с.
3. Губа Н. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери сучасної студентської молоді / Н. Губа // Психологічні перспективи. – 2009. – Вип. 13. – С. 93–99.
4. Кусакина С. Н. Мотивация поступления в вуз у старшеклассников и студентов / С. Н. Кусакина // Психологическая наука и образование. – 2008. – № 1. – С. 58–67.
5. Кучмиева С. И. Мотивационные факторы профессиональной социализации студентов в период обучения в ВУЗе : автореф. дис... канд. социол. наук / С. И. Кучмиева. – Волгоград, 2007. – 24 с.

Анотація

У статті наведено результати дослідження актуального стану професійно-педагогічної мотивації (вибору професійної діяльності та професійної спрямованості) майбутнього спортивного педагога, оскільки її суттєві відмінності та особливості вивчені недостатньо. В експерименті взяли участь 232 студента I та IV курсів Львівського державного університету фізичної культури. Рівень сформованості ціннісного ставлення до педагогічної діяльності визначався за допомогою анкетування. Установлено, що 25,33 % студентів I курсу мотивами вибору професійної діяльності обрали отримання диплома. Приблизно чверті опитаних (21,64 %) подобається обрана професія. Бути хорошим спеціалістом хотіли 15,67 % першокурсників; культурною, освіченою людиною – 13,45 %; подобається робота з людьми – 10,45 % студентів. З I по IV курс мотиви студентів суттєво не змінюються. При цьому низький рівень оцінки педагогічної діяльності в сучасній фізкультурній освіті, якщо не прямо, то опосередковано пов'язаний із низьким статусом професії спортивного педагога. Визначена динаміка показників професійної спрямованості свідчить про суттєве зниження до четвертого курсу відсотка тих, хто проявляє інтерес до напряму підготовки (із 44,03 % до 10,20 %) та досить високий відсоток студентів у яких відсутній стійкий інтерес до професії (20,15 % на I курсі та 31,63 % на IV курсі).

Ключові слова: спортивний педагог, професійно-педагогічна мотивація, вибір професійної діяльності, професійна спрямованість.

Наталія Степанченко. Особенности профессионально-педагогической мотивации будущего спортивного педагога. В статье приведены результаты исследования актуального состояния профессионально-педагогической мотивации (выбора профессиональной деятельности и профессиональной направленности) будущего спортивного педагога, поскольку существенные ее отличия и особенности изучены недостаточно. В эксперименте приняли участие 232 студента I и IV курсов Львовского государственного университета физической культуры. Уровень сформированности ценностного отношения к педагогической деятельности определялся с помощью анкетирования. Установлено, что 25,33 % студентов I курса мотивами выбора профессиональной деятельности выбрали получение диплома. Примерно четверти респондентов (21,64 %) нравятся выбранная профессия. Быть хорошим специалистом отметили 15,67 % первокурсников; культурным образованным человеком – 13,45 %; нравится работа с людьми – 10,45 % студентов. С I по IV курс мотивы студентов существенно не меняются. При этом низкий уровень оценки педагогической деятельности в современной физкультурном образовании, если не прямо, то косвенно обусловлен низким статусом профессии спортивного педагога. Выявленная динамика показателей профессиональной направленности свидетельствует о существенном снижении до четвертого курса процента тех, кто проявляет интерес к направлению подготовки (с 44,03 % до 10,20 %) и довольно высокий процент опрошенных у которых отсутствует устойчивый интерес к профессии (20,15 % на I курсе и 31,63 % на IV курсе).

Ключевые слова: спортивный педагог, профессионально-педагогическая мотивация, выбор профессиональной деятельности, профессиональная направленность.

Natalia Stepanchenko. Peculiarities of Professional Pedagogical Motivation of a Future Sports Teacher. The results of current state of professional and educational motivation (choice of profession and professional orientation) of future sports teacher was discussed, whilst its essential features and differences have not sufficiently been analysed. 232 students of 1st to 4th years of studying of Lviv State University of Physical Culture took part in the experiment. The level of motivation relating to pedagogical activity was determined through a questionnaire. It was found that 25,33 % of students of the 1st year of studying have chosen obtaining of a diploma as the primary motive of their choice of a profession. Approximately a quarter of respondents (21,64 %) saw a diploma as means to profession. The motive of being a good specialist was noted by 15.67% of the 1st course students, to be an educated personality was chosen by 13,45 %; enjoying working with people by 10.45% of students. From the 1st to 4th course of studies, motives of students do not change considerably. This low level of assessment of teaching in contemporary physical education, if not directly, then indirectly is associated with low status of sports teacher occupation. Detected dynamics of professional orientation shows a significant decline towards the 4th course of those showing interest in the field of study (from 44,03 % to 10,20 %) and high percentage of students who have no strong interest in profession (20,15 % of the 1st course, and 31,63 % from the 4th course).

Key words: sports teacher, professional pedagogical motivation, choice of profession, professional orientation.